

Různé popisy spásitelského významu Kristova kříže¹

Když hovoříme o **kříži jako o vykoupení**, musíme mít na paměti, že Nový zákon nikdy neříká, komu bylo ono výkupné placeno, a proto daná otázka nevstupuje do hry. V pozadí stojí izraelská instituce go-el, což byl nejbližší příbuzný, jenž měl povinnost a právo svého příbuzného vykoupit z dlužního otroctví. Jestliže Hospodin je ve Starém zákoně označován jako Go-el Izraele, pak se tím prostě vyjevuje jeho otcovský vztah k vyvolenému národu. Je-li v Novém zákoně Ježíš označen jako Go-el – Vykupitel, opět se tím vyjevuje jeho bratrský vztah k nám, jako solidarita.

Úvahy o tom, že Bůh nás vykoupil z moci ďábla za cenu krve svého Syna, nemají v Novém zákoně naprosto žádnou oporu. Zároveň by takový model implikoval naprosto nepřijatelnou představu o jakési rovnosti mezi Bohem a ďáblem, který je pouze tvor. Bůh nemá ďáblu naprosto co splácet. Uvedené argumenty proti dané scestné teorii se objevily již v patristické době a najdeme je rozpracované také v Anselmově spisu *Cur Deus homo* z počátku dvanáctého století.

Kategorie oběti bývá chápána nesprávně. Oběť totiž není něco vynuceného a ze strany obětujícího nechtěného. Duchovní koncepce oběti již ve Starém zákoně staví na tom, že zásadní je úmysl obětujícího. Obětované zvíře je pouze vnější, viditelný symbol osobního sebedarování obětujícího člověka Bohu. Trinitárně viděno by se dalo říci, že pravzorem adekvátní oběti je sebedarování věčného Syna Otce v imanentní Trojici. Poslední a pravý smysl všech obětí se tedy vyjevuje na kříži, kde umírá vtělený Syn. Kategorie oběti má tu přednost, že dokáže propojovat soteriologický význam Kristova kříže s liturgickým kultem.

Nový zákon nikdy nehovoří o Kristově smrti jako o oběti obecně, ale vždy v návaznosti na nějaký konkrétní typ starozákonní oběti. Ježíš sám hovoří v souvislosti s ustanovením eucharistie o své nadcházející smrti jako oběti smlouvy. U Jana je ve hře oběť velikonočního beránka. V listu Židům a na jiných místech se naráží na oběť smíření. V Ef 5,2 vstupuje do hry narážka na celopal. Nezanedbatelná je rovněž oběť Služebníka Hospodinova (srov. Iz 53,12 – 1 Petr 2,22n).

Nebiblická je kategorie zásluhy. V tomto případě se vychází z faktu, že určitý výkon zasluhuje odpovídající odměnu. Ježíš nabídnul Bohu svou poslušnost a lásku, za což nám pak byla jako odměna dána spása. Problém této kategorie tkví v tom, že implikuje představu placení něčeho Bohu jako podmínky jeho daru spásy, což ale neodpovídá novozákonnímu duchu, protože v dramatu spásy se Bohu nic neplatí. Naopak je to Otec, kdo dává svého jediného Syna (srov. Jan 3,16). Ačkoli lze uvedenou kategorii reinterpretovat tak, aby byla i dnes přijatelná, v teologii se obvykle nepoužívá.

---

¹ Pro další studium: srov. C. V. POSPÍŠIL, *Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel*, Kostelní Vydří – Praha: Karmel. nakl. – Krystal 2010, s. 309-434.

Obdobné je to s kategorií **zadostiučinění**, kterou razil Anselm z Canterbury. I zde se objevuje nepřijatelná představa placení něčeho Bohu. Podle Anselma je hřích Boží urážkou, a proto Nejvyšší musí vyžadovat adekvátní zadostiučinění. To může dát jedině Bůh, ale musí ho přinést člověk. Tak odůvodňuje vtělení Božího Syna. Tento vtělený Syn je bez hříchu, a proto nemusí zemřít, neboť na něm není dědičná vina Adamova. Když dobrovolně přijme smrt, nabídne tím Bohu nekonečné zadostiučinění, které mu jako člověk nedlužil. Celá tato krkolomná konstrukce ale nedrží dost dobře pohromadě. Bůh přece nemusí vyžadovat žádné zadostiučinění, protože může docela klidně odpustit.

Zřejmě nejpřesvědčivější je model smíření (srov. např. 2 Kor 5,17-21). V dramatu spásy nejde o usmiřování Boha. Podle Pavla jsme to my, kdo potřebují být smíření s Bohem! Přejít od nesmiřování ke smíření je v nás, nikoli v Bohu! To odpovídá pravidlu, podle něhož se ve vztazích mezi Bohem a námi proměna týká vždy člověka, ale nikoli Boha. Dobře víme, že odpuštění je úkon poškozeného, jímž se on sám vyvazuje z tenat zla. Odpuštění ale nestačí, protože k obnově společenství je třeba také úkonu poškoditele, a tím je proměna smýšlení, zakoušení bolesti způsobené poškozenému jako své vlastní bolesti. Ježíš jako vtělený Boží Syn na kříži jednak zjevuje bolest poškozeného, tedy Boha, jednak se tato bolest stává bolestí člověka. Tím se obnovuje společenství, do něhož pak my vstupujeme proměnou smýšlení, pokáním, které nutně předpokládá, že vnitřně vnímáme onu bolest, kterou jsme proviněními způsobili Bohu. My nejsme s to zakoušet celou hloubku oné bolesti, a proto to, co je nad naše síly tajemně doplňuje při aktu smíření Kristus. Proto je také možné odpuštění hříchů, obnova společenství s Bohem.

Spásonosný význam má pro nás také Kristovo vzkříšení a oslavení, protože jedině tajemně živý Kristus může dále působit v nás to, co je tajemně přítomno v jeho smrti na kříži. Nezapomínejme ještě na novozákonní kategorii vítězství nad smrtí. Pokud by Kristus neztříznil nad smrtí, pak by bylo marné všechno naše kázání i celé studium teologie (srov. 1 Kor 15).